

/ О. І. Астахов, Г. М. Ніколаєва. – К. : Рад. школа, 1965. – 235 с.

2. *Буринська Н. М.* Про концептуальні підходи до реформування хімічної освіти / Н. М. Буринська // Хімія в школі. – 2000. – № 5. – С. 46–49.

3. *Вивюрський В. Я.* О дифференцированном подходе к формированию экспериментальных умений / В. Я. Вивюрский // Химия в школе. – 1982. – № 6. – С. 12–15.

4. Галузевий стандарт вищої освіти. – Освітньо-кваліфікаційна характеристика. – Бакалавр. – Напрямок підготовки: 0916 Хімічна технологія та інженерія. – Вид. офіційне. – Київ, 2003.

5. Галузевий стандарт вищої освіти. – Освітньо-професійна програма. Магістр. – Напрямок підготовки: 0916 Хімічна технологія та інженерія. – Видання офіційне. – Київ. – 2006.

6. *Гара Н. Н.* Из опыта формирования

экспериментальных умений – составной части политехнической подготовки студентов / Н. Н. Гара // Химия в школе. 1984. – № 6. – С. 47–51.

7. *Грабовий А.* Шкільний хімічний експеримент як метод пізнання / А. Грабовий // Біологія і хімія в школі. – 2011. – № 2. – С. 18–21.

8. *Довженко О. В.* Сорбонская и Болонская декларация: информация к размышлению / О. В. Довженко // Вестник высшей школы. – Alma mater. – 2000. – С. 23–27.

9. *Заика Е. В.* Психологические вопросы организации самостоятельной работы студентов в ВУЗе / Е. В. Заика // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – № 5. – С. 13–19.

10. *Кирюшкин Д. М.* Методика обучения химии / Д. М. Кирюшкин, В. С. Полосин. – М. : Просвещение, 1970.

11. *Менделеев Д. И.* Основы химии /

Д. И. Менделеев. – 13-е изд. – Госхимиздат, 1947.

12. *Полосин В. С.* Формирование и значение экспериментальных умений учащихся / В. С. Полосин // Химия в школе. – 1972. – № 4. – С. 5–8.

13. *Хомченко Г. П.* Демонстрационный эксперимент по химии: пособие для учителей / Хомченко Г. П., Платонов Ф. П., Чертков И. Н. – М. : Просвещение, 1978.

14. *Шинкаренко В. І.* Специфіка вищої хімічної освіти в контексті Болонського процесу / В. І. Шинкаренко, Ю. І. Дивоняк // Хімічна освіта в контексті Болонського процесу: стан і перспективи: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції [за заг. ред. В. П. Покася, В. С. Толмачової]. – К. : НТУ імені М. П. Драгоманова, 2006. – 308 с.

Стаття надійшла 28.04.2016 р.

УДК 378.14

Алла ХАРКІВСЬКА

ЛІТНЯ ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА В СИСТЕМІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

У статті окреслено суть літньої педагогічної практики як важливого етапу практичного засвоєння студентами змісту, форм і методів виховної роботи, активного проведення різних видів виховної діяльності; визначені основні завдання літньої практики, особливості її організації. Особлива увага приділяється інформаційно-роз'яснювальній роботі, обов'язок студента в ролі вожатого; визначені особливості ведення звітної документації та контролю, оцінювання вмінь і навичок студентів з літньої практики.

Ключові слова: літня педагогічна практика, дитячий оздоровчий табір, настановчі конференції, дидактичні ігри, викладач-керівник практики, обов'язки студента-практиканта, щоденник практики, звітна документація.

В статье определена суть летней педагогической практики как важного этапа практического усвоения студентами содержания, форм и методов воспитательной работы, активного проведения различных видов воспитательной деятельности; определены основные задачи летней практики, особенности ее орга-

низации. Особое внимание обращается на широкую информационно-разъяснительную работу, обязанности студента в роли вожатого, определены особенности ведения отчетной документации и контроля, оценки умений и навыков студентов по летней практике.

Ключевые слова: летняя педагогическая практика, детский оздоровительный лагерь, установочные конференции, дидактические игры, преподаватель-руководитель практики, обязанности студента-практиканта, дневник практики, отчетная документация.

The article defines the essence of a summer teaching practice as an important stage of practical mastering of the students the content, forms and methods of educational work, actively carrying out various kinds of educational activities; The main problems of summer practice, especially e organization. Particular attention is drawn to the broader advocacy, student responsibilities in the role of counselor, certain features of record-keeping and monitoring and evaluation skills and students' skills at summer practice.

Keywords: summer pedagogical practice, children's summer camp, the installation of the conference, didactic

games, the teacher, practice leader, responsibilities of the intern student diary practice, reporting documentation

Мета: висвітлити особливості проходження літньої педагогічної практики майбутніх педагогів як складової їхньої професійної підготовки.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Орієнтація вищої педагогічної освіти України на досягнення відповідності стандартам європейської системи освіти вимагає пошуків оновлення змісту форм і методів підготовки майбутніх педагогів. У той же час виховання учнів не обмежується рамками школи, воно продовжується і розширюється за її межами, зокрема у позашкільній роботі. Однією з основних форм організації літнього відпочинку дітей є літні оздоровчі заклади, які створюються з метою зміцнення здоров'я, організації активного відпочинку, задоволення інтересів і духовних потреб дітей та підлітків.

Виховна робота в дитячому оздоровчому таборі включає розумне поєднання відпочинку, праці, спорту з пізнавальною, естетичною, оздоровчою діяльністю. Тому важливою складовою практичної підготовки майбутніх педагогів є літня педагогічна практика.

Аналіз останніх досліджень і пуб-

лікації свідчить про те, що питання практичної підготовки майбутніх педагогів були предметом вивчення таких дослідників, як: Л. Боріков, К. Дурай-Новакова, М. Жилкоблінов, Л. Кацова, М. Козій, П. Решетніков, В. Розов.

Організаційно-методологічні основи професійної підготовки педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах, зокрема у процесі практичної підготовки, розглядають О. Вишневський, С. Гончаренко, І. Зязон, В. Кремень, Н. Ничкало, Г. Пономарьова.

Проте проблема проходження літньої педагогічної практики майбутніх педагогів потребує більш детального аналізу.

Виклад основного матеріалу. Розробка основних концептуальних положень практичної підготовки, зокрема літньої практики, базується на філософському трактуванні практики як специфічно людського способу освоєння світу: у процесі практичної діяльності студенти мають можливість не просто відтворювати теоретичні знання, а й змінювати власну програму, конструювати нові алгоритми діяльності й поведінки, формувати та досягати принципово нових цілей, що забезпечить професійну активність студента. В українському педагогічному словнику педагогічна практика визначається як спосіб вивчення освітнього процесу на основі безпосередньої участі в ньому практикантів [1].

Літня педагогічна практика виступає обов'язковою складовою освітнього процесу педагогічних вищих навчальних закладів.

Основними завданнями літньої практики в Комунальному закладі "Харківська гуманітарно-педагогічна академія" Харківської обласної ради є:

- оволодіння вміннями і навичками самостійної роботи з дитячим колективом в умовах літніх канікул;
- ознайомлення з умовами роботи літніх оздоровчих та пришкольних таборів;
- формування і розвиток педагогічних навичок, педагогічної спрямованості, умінь використовувати колективні, групові та індивідуальні форми роботи з дітьми в різних видах діяльності, планувати виховну роботу в літній період, вести її облік та аналіз;
- допомога студентам в осмисленні суті та соціальної значимості педагогічної професії, її гуманістичної спрямованості;
- формування у студентів умінь гнучкого спілкування з батьками, забезпечення сприятливого мікроклімату для легкої адаптації дітей у новому колективі,

системного підходу до виховної роботи з дітьми;

- створення умов для повноцінного фізичного розвитку, змістовного дозвілля дітей та молоді, охорони та зміцнення їх здоров'я;
- психолого-педагогічне вивчення дітей загону;
- розвиток відповідального ставлення до проведення виховної роботи з дітьми і підлітками;
- оволодіння методикою організації художньої, еколого-натуралістичної, туристсько-краєзнавчої, фізкультурно-оздоровчої, трудової та інших видів діяльності школярів, розвитку їх індивідуальних здібностей, талантів [6].

Особливістю організації літньої педагогічної практики в Комунальному закладі "Харківська гуманітарно-педагогічна академія" Харківської обласної ради є те, що їй передують значна інформаційно-роз'яснювальна робота, до якої залучаються викладачі психолого-педагогічних дисциплін, керівники практики, куратори.

Студентів під час настановчих конференцій, індивідуальних бесід, круглих столів ознайомлюють з організацією роботи в дитячому літньому таборі відпочинку, методами, видами та формами роботи з колективом дітей та підлітків, табірною документацією тощо. Для студентів куратори груп та психологи академії організують проблемні бесіди, бесіди-роздуми, міні-дискусії ("Я вважаю, що...", "Імідж сучасного вожатого", "Що я знаю про дитячий табір і щоб я у ньому змінив", "Мої страхи перед дитячим колективом у таборі" тощо).

Вагоме місце під час підготовки студентів до літньої педагогічної практики відводиться дидактичним іграм – рольовим, організаційно-діяльним, імітаційним тощо, які, передусім, спрямовані на досягнення таких цілей навчання, як моделювання, імітація, змагання. Так, наприклад, під час методичного тижня підготовки до літньої практики проведена масштабна рольова гра "Дитячий табір", до якої були залучені всі студенти третього курсу. У процесі гри вони виконували ролі вихованців загонів та вожатих, вирішували різні завдання, знаходили нестандартні виходи. Ігрові вправи допомогли змодельовувати педагогічні ситуації, які можуть виникати в процесі проходження літньої педпрактики. Як виявилось, такий метод має значний методичний потенціал. Застосування дидактичних ігор забезпечує мотивацію навчальної діяльності, створює позитивні емоції, доброзичливу атмосферу, сприятливі умови для колективної взаємодії [5].

Також зазначимо, що підготовка до літньої практики має системний характер і передбачає здійснення постійного психолого-педагогічного супроводу досвідченими викладачами-методистами, вожатими, керівниками дитячих оздоровчих таборів, у процесі якого особлива увага приділяється педагогічним ситуаціям, які виникають у таборах, методам згуртування дитячого та вожатського колективів, методичним аспектам професійної підготовки майбутніх педагогів.

Тривалість літньої педагогічної практики складає три тижні або одну зміну в дитячому оздоровчому таборі. Студенти розподіляються у літні табори різного типу (пришкольні табори, позаміські заклади оздоровлення та відпочинку, санаторні та спортивно-оздоровчі табори) міста Харкова та області.

Для успішного проходження цього виду практики керівництво постійно співпрацює з пришкольними таборами, позаміськими закладами оздоровлення та відпочинку, попередньо уклавши договори. Ще до початку інструктивно-методичних зборів студентів, що дає можливість вчасно розподілити студентів за місцями проходження практики та організувати підготовку вожатих з урахуванням специфіки табору. Контроль за проходженням літньої практики здійснюють викладачі-керівники, котрі відвідують табори, спортивно-оздоровчі майданчики, де перебувають студенти, перевіряють документацію, консультують їх, надають методичну допомогу.

До практики допускаються студенти, які:

- систематично відвідували заняття методичного тижня підготовки до літньої практики та склали залік;
- пройшли інструктаж із техніки безпеки та з питань охорони життя і здоров'я дітей;
- розробили папку-скарбничку з аспектами виховних занять, прикладами ігор, пісень тощо;
- пройшли медичний огляд.

Після складання заліку студенти отримують направлення на педагогічну практику в обраний літній оздоровчий табір, де працюють на посадах вожатого, педагога-організатора дитячого дозвілля, керівника фізичного виховання, музичного керівника (залежно від спеціальності). Кожний практикант закріплюється на час практики за окремим загonom.

Безпосередній контроль за роботою практикантів здійснює старший вихователь, який:

1. Проводить інструктаж з питань

правил внутрішнього розпорядку, техніки безпеки, охорони життя і здоров'я дітей.

2. Знайомить студентів із дитячим колективом, плануванням освітньої роботи.

3. Надає консультації щодо складання план-сітки заходів на зміну, перевіряє і погоджує її.

4. Щоденно спостерігає й аналізує роботу практиканта.

5. Надає методичну допомогу в підготовці та проведенні окремих заходів, різних видів робіт.

6. У кінці практики складає характеристику на кожного практиканта, яка затверджується підписом директора табору і печаткою.

Упродовж літньої педагогічної практики студенти беруть участь у виробничих нарадах, педагогічних радах, вивчають й аналізують досвід кращих вожатих, педагогів-організаторів, ведуть педагогічний щоденник; створюють умови для активного відпочинку, оздоровлення дітей і підлітків, суспільно корисної праці.

У процесі роботи в дитячому таборі студенти повинні виконувати певні обов'язки [4], а саме:

1. Скласти план роботи і дотримуватись його виконання.

2. Протягом усього періоду в таборі вести щоденник.

3. Системно організувати і проводити роботу з виховання й активного відпочинку дітей.

4. Стежити за дотриманням чистоти і порядку на території табору.

5. Інструктувати дітей перед виходом за територію табору. Не допускати самовільних відлучень дітей за територію табору.

6. Негайно доповідати начальнику табору про всі випадки і грубі порушення в загонах.

8. Уміти надати першу медичну допомогу.

9. Негайно повідомити лікаря про скарги дитини на поганий стан здоров'я.

10. Дотримуватись правил протипожежної безпеки.

11. Строго дотримуватись правил безпеки життя дітей під час купання, походів, екскурсій, спортивних змагань.

12. Брати участь у загальнотабірних заходах.

13. Забезпечити правильне виконання режиму роботи табору.

14. Скласти плани і звіти, звітувати на педагогічній раді, аналізувати результати зміни.

15. Керуватись наказами і розпорядженнями керівника табору, педагогічної

ради, чергового по оздоровчому табору.

Із метою здійснення контролю й оцінювання вмінь і навичок студентів із літньої практики упродовж першого тижня навчання (1–7 вересня) викладачі-керівники практики академії перевіряють звітну документацію, яку студенти готують по закінченню практики. До звітної документації входить щоденник із літньої практики; характеристика з оцінкою, завірена підписом директора табору та печаткою; звіт про роботу в літньому оздоровчому таборі; методичні розробки двох виховних заходів.

Щоденник з педагогічної практики є офіційним документом – звітом діяльності студентів у таборі та контрольним документом, за яким керівники педагогічної практики мають простежити хід літньої педагогічної практики. У щоденнику кожен студент-практикант планує роботу в загоні, фіксує спостереження та здійснює аналіз діяльності. Зазначимо, що педагогічний щоденник заповнюється щодня, завжди знаходиться у студента та перевіряється керівником практики оздоровчого табору. Щоденник складається з таких розділів:

1. Загальні відомості про дитячий табір.

2. Список дітей загону.

3. План-сітка заходів на зміну.

4. Зміст роботи вожатого (день за днем).

5. Аналіз табірної зміни.

Звіт з літньої практики заповнюється студентами наприкінці зміни за встановленим зразком. Зазвичай у ньому зазначається оздоровчий табір, у якому працював студент, термін перебування; умови роботи в оздоровчому таборі, матеріально-технічне та методичне забезпечення табору; зміст проведеної роботи (перші дні в таборі, зустріч дітей, планування роботи, підготовка до свята відкриття табірної зміни та участь практиканта в ньому; перші враження і труднощі в роботі; екскурсії, походи і подорожі; оздоровча і фізкультурно-спортивна робота (змагання, ігри, свята); екологічна робота; робота гуртків тощо); аналіз своєї роботи; висновки і пропозиції щодо вдосконалення організації літньої педагогічної практики та підготовки до неї.

Основним документом про проходження літньої практики є характеристика студента, у якій старший вихователь та директор оздоровчого табору оцінюють роботу практиканта. Із метою висвітлення основних досягнень студента в характеристиці зазначається:

1. Прізвище, ім'я, по батькові сту-

дента. Назва табору, у якому проходив літню педагогічну практику, термін.

2. Вік дітей, з яким працював студент-практикант.

3. Готовність студента до проведення практики.

4. Знання практикантом змісту, форм і методів роботи з дітьми різного віку, умінь реалізувати їх у практичній діяльності.

5. Умінь планувати роботу. Виконання складеного плану виховної роботи.

6. Підхід до дітей, умінь організувати й зацікавити дитячий колектив.

7. Рівень виконання завдань виховної роботи в загоні.

8. Забезпечення дисципліни в загоні та охорони здоров'я і життєдіяльності дітей.

9. Життєва позиція практиканта, його дисциплінованість, ставлення до праці.

10. Позитивні сторони та основні прогалини в педагогічній підготовці практиканта.

11. Побаження, рекомендації, поради для студента-практиканта.

12. Загальна оцінка за літню педагогічну практику за шкалою "відмінно", "добре", "задовільно", "незадовільно".

Зазначимо, що студент-практикант кожен день самостійно або зі своїм загonom бере участь у різноманітних іграх, заходах тощо. Але, перебуваючи на практиці, він проводить два залікових виховних заходів, за які отримує оцінку, що і буде показником його вмінь організувати і виховувати дитячий колектив в умовах оздоровчого табору.

Після завершення літньої практики на основі звітної документації викладач-керівник практики академії виставляє студенту оцінку за вимогами накопичувальної кредитно-трансферної системи навчання [4].

З метою підбиття підсумків літньої педагогічної практики у вересні в академії проводяться конференції з участю всіх студентів та керівників практики. Вони виступають з пропозиціями щодо вдосконалення організації виховної роботи, дозвілля дітей улітку, підготовки та проведення літньої педагогічної практики.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Літня педагогічна практика в Комунальному закладі "Харківська гуманітарно-педагогічна академія" не лише завершує практичне засвоєння студентами змісту, форм і методів виховної роботи, але й створює умови для активного управління у проведенні різних видів виховної діяльності. Практика вимагає від студентів глибоких знань

вікових та індивідуальних особливостей дітей, рівня їх вихованості, інтересів, прагнень і потреб. Саме в ході цього виду практики у студентів формуються вміння творчо застосовувати теоретичні знання з педагогіки, психології, здійснювати планування своєї та діяльності дитячого колективу.

Самостійна робота в ролі вожака є важливим етапом становлення майбутніх педагогів. Цей вид педагогічної практики дозволить студентам усвідомити сутність і специфіку роботи тимчасових дитячих об'єднань у сучасних умовах; ознайомитися з психолого-педагогічними основами виховної роботи з дитячим колективом; засвоїти основи організації оздоровчо-виховного процесу в умовах табору; оволодіти системою колективного планування роботи дитячого колективу; ознайомитися з системою самоврядування в житті тимчасового колективу;

організувати ігри та спортивно-оздоровчу роботу в умовах табору; оволодіти методикою проведення різних форм роботи в умовах оздоровчого закладу.

Подальше дослідження ведеться стосовно виявлення і застосування найбільш доречних та актуальних методів, видів і форм згуртування дитячого та підліткового колективів в умовах оздоровчого табору.

Л І Т Е Р А Т У Р А

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – С. 268.

2. Кацова Л. І. Формування професійного інтересу у майбутніх учителів у процесі педагогічної практики : дис. ... кандидата пед. наук : 13.00.04 / Кацова Лариса Іванівна. – Херсон, 2004. – 196 с.

3. Положення про проведення прак-

тики студентів вищих навчальних закладів України (затверджено наказом Міністерства освіти України від 8.04.1993 № 93 зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти від 20.12.1994 № 351) // Збірник законодавчих та нормативних актів про освіту. – К., 1994. – Вип. 1. – 153 с.

4. Програма літньої педагогічної практики в оздоровчих таборах / Харківська А. А., Ткаченко К. Г., Дмитренко К. А. – Харків: КЗ "ХГПА", 2013. – 22 с.

5. Стрельников В. Ю. Роль ігрових технологій навчання у професійному розвитку студентів / В. Ю. Стрельников // Нові технології навчання : наук.-метод. зб. – К. : Наук.-метод. центр вищої освіти, 2004. – Вип. 37. – С. 41–51.

Стаття надійшла 16.04.2016 р.

УДК 37.036:378.18(477.73)

Наталія ШАРАТА

УПРАВЛІННЯ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНИМ ВИХОВАННЯМ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ МИКОЛАЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

У статті висвітлено досвід виховної діяльності, зокрема художньо-естетичного виховання студентської молоді Миколаївського національного аграрного університету.

Ключові слова: виховання, художньо-естетичне виховання, молодь, вищий навчальний заклад.

В статье отражен опыт воспитательной деятельности, в том числе художественно-эстетического воспитания студенческой молодежи Николаевского национального аграрного университета.

Ключевые слова: воспитание, художественно-эстетическое воспитание, молодежь, высшее учебное заведение.

The article shows the experience of educational work, also artistic and aesthetic education of students youth in Nikolaev National Agricultural University.

Keywords: education, artistic and aesthetic education, youth, high school

Мета: узагальнити досвід виховної діяльності й особливостей роботи науково-педагогічних працівників Миколаївського національного аграрного університету.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Головною особливістю сучасної вищої школи є її особиста зорієнтованість. Сьогодні вищий навчальний заклад покликаний формувати нову генерацію української інтелігенції – грамотну, всебічно розвинену, творчу і відповідальну за себе та свої дії, здатну активно спрямовувати на подальший розвиток незалежної Української держави всі набуті знання й уміння.

Миколаївський національний аграрний університет завжди прагнув і прагне використовувати мистецтво з метою підвищення культурного рівня студентів, розвитку їх творчих здібностей і соціальної активності.

Аналіз останніх досліджень. Необхідність розвивати особистість та естетичну культуру відзначає багато педагогів, психологів, письменників і діячів культури (Л. Виготський, Н. Лейзерова, А. Леонтьєв, А. Макаренко, Б. Неменський, В. Сухомлинський, В. Сластенін, К. Ушинський, В. Шацька та ін.) [5; 6].

Поняття естетичного виховання, естетичних почуттів зародились ще в глибокій давнині. Сутність естетичного виховання, його завдання, цілі змінювали-

ся, починаючи з часів Платона й Аристотеля аж до наших днів [1].

Художньо-естетичне виховання варто розглядати як універсальний засіб особистісного розвитку дітей на основі виявлення індивідуальних здібностей, естетичних потреб та інтересів. Художньо-естетичне виховання дітей у контексті навчання – це один з аспектів формування освіченої, творчої особистості, становлення її фізичного та морального здоров'я, усебічного розвитку її природних здібностей та задатків [2, 16].

Д. Лихачов трактує естетичне виховання як цілеспрямований процес формування творчо активної особистості, здатної сприймати й оцінювати прекрасне, трагічне, комічне, потворне в житті та мистецтві, жити й творити "за законами краси" [3]. Автор підкреслює провідну роль цілеспрямованого педагогічного впливу в естетичному становленні особистості.

На думку С. Безклубенка, "кінцева ціль естетичного виховання – гармонійна особистість, всебічно розвинута людина, освічена, прогресивна, високоморальна, що володіє умінням працювати, бажанням творити добро, що розуміє красу життя і красу мистецтва" [4, 26]. Ця мета